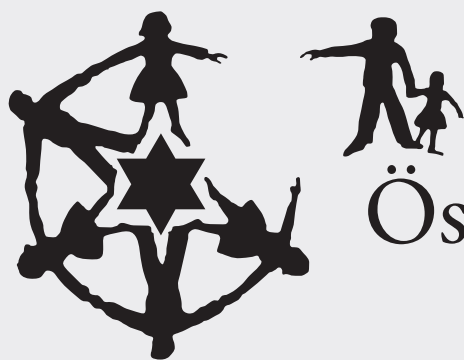

ÖSTERSJÖJUDISKT FORUM · BALTIC JEWISH FORUM, SWEDEN

Östersjödjudisk **BULLETIN**

NR 4 · 2013

Sprutan som räddar liv!

Glämstasommaren 2013

Glämsta är inte bara ett sommarläger för barn utan även en mötesplats för judiska barnfamiljer. Under senare år har familjer från Estland, Lettland och Litauen där fått möjlighet till rekreation och möten med svenska judiska familjer. I detta nummer skildrar vi några baltiska familjers erfarenhet från deras Glämstavistelse. Tack alla som med era bidrag gjort det möjligt att inbjudas dessa familjer. Vistelsen på Glämsta har bidragit till att knyta kontakter och stärka banden mellan judiska familjer från Baltikum och Sverige!

Sprutan som räddar liv

De judiska församlingarna i Baltikum har under senare år inrättat hälsocenter (Heseds) inom vars ram man bedriver en rad friskvårdsprogram. Förutom vaccinering mot influensa har man olika motionsaktiviteter som blivit mycket uppskattade. Man har även tryckt upp broschyrer där man ger råd om regelbunden tandhygien, kostrekommendationer, blodtryckskontroller etc.

Östersjöjudiskt Forum har som mål att bistå judar i de baltiska länderna. Vi fokuserar bl.a. på socialt, medicinskt och materiellt bistånd. Bland våra viktigaste aktiviteter är vistelsen på Glämsta för barnfamiljer samt vaccineringsprogrammet.

Vaccinering mot influensa har visat sig vara mycket viktig och framgångsrik i dessa sammanhang.

Sedan hösten 2006 bedriver Östersjöjudiskt Forum ett hjälpprogram för att vaccinera judiska äldre, barn och andra utsatta grupper i Estland, Lettland och Litauen. Dessa är särskilt mottagliga för smittsamma sjukdomar under den kalla och regniga årstiden. Hjälpprogrammet vänder

sig till de judar som inte har råd att själva betala för sin influensavaccinering. Alla inom de aktuella grupperna kontaktas genom de Judiska Församlingarnas sociala verksamhet. Den årliga influensavaccineringen har visat sig vara den mest effektiva metoden att skydda sig mot influensa och medföljande komplikationer. Vår kontaktperson från Joint i Baltikum, Marina Astanovskaja berättar att vid en utvärdering av de senaste årens vaccineringar har det visat sig att antalet sjukdomar relaterade till influensa hos äldre (över 65 år) har gått ned. Detta har medfört att efterfrågan av vaccinering ökat avsevärt. Vaccineringsprogrammet har även fört med sig andra positiva effekter. Man har fått upp ögonen för friskvård. Mot bakgrunden av de baltiska ländernas svåra ekonomiska situation har denna form av vård inte haft någon större prioritet.

Den av församlingen anlitade läkaren informerar om hur man lever ett sundare liv. Det gäller bl.a. för oss så självklara saker som vikten av att tvätta händerna speciellt före måltid och när man gjort toalettbesök. Vidare att man får regelbunden motion och tillräckligt med sömn etc. Denna mångsidiga information kompletterad med de positiva erfarenheter man fått av vaccineringen har medfört att ett ökat antal berörda medlemmar söker sig till de judiska församlingarna för att få en influensaspruta.

Vi har i dagarna fått besked från Joint att behovet av vaccinering utökats och i år beräknas omfatta fler än 840 personer! Vi vädjar nu till Dig i ett upprop på annan plats i Bulletinen att ge ett bidrag till detta behjärtansvärda ändamål – Ditt bidrag kan rädda liv!

*Med önskan om Ett Gott Nytt År –
Shana Tova! Hans Kraitsik/ordförande*

De judiska församlingarna i Baltikum har under senare år inrättat hälsocenter (Heseds) inom vars ram man bedriver en rad friskvårdsprogram. Förutom vaccinering mot influensa har man olika motionsaktiviteter som blivit mycket uppskattade.

Nu mera är vaccineringen mot inflyensa ett känt begrepp bland de gamla i Baltikum. Här vaccineras en äldre man i Judiska församlingens lokaler i Tallinn i oktober 2012. Foto M.Astanovskaja

Bidra till influensavaccinering i Baltikum!

Förra året kunde Östersjöjudiskt Forum tack vare generösa bidrag från våra läsare bekosta vaccinering av de mest utsatta judarna, pensionärer, sjuka och barn mot influensa. Ingen av dem som fick hjälp hade möjlighet att med egna medel betala för en vaccination. Vår insats blev oerhört uppskattad och vi tror att vi med vaccineringen kunde rädda liv!

I år är behoven än större då betalningsförmågan för vaccinering nu är obefintlig på grund av nedgången i ekonomin. Vaccineringen, visar förra vinterns erfarenheter, var gynnsam och förhindrade en influensaepidemi (inga dödsoffer) och därför kan vi räkna med att ännu fler vill vaccinera sig i år.

Vi har för avsikt att i år med Din hjälp försöka utöka vaccineringen till de mest utsatta. I de tre baltiska länderna rör det sig om ca 840 äldre personer och barn.

Vill Du vara med och kanske rädda liv?
Varje vaccination kostar 90 kr!

Genom att fylla i beloppet på bifogade inbetalningskort bestämmer Du hur många vaccinationer Du vill bekosta.

Utan Din hjälp kan vi ingenting göra. Med Din hjälp kan vi göra mycket!

Hans Kraitsik/ordförande

Förra året påbörjades vaccinering mot influensa i början på oktober i judiska församlingarnas lokaler i Tallinn, Riga och Vilnius. Foto M.Astanovskaja

Vi tar deras leenden med oss hem

Text **Marianne Prager**

Foto **B.Sederowsky och V.Kirman**

Diana och Vladimir Kirman med sina två barn Viktor 11 och Nadja 6, var fulla av entusiasm när de berättade om vistelsen på Glämsta familjevecka.

- Vi är så imponerade av Glämsta! Folk var mycket öppna och trevliga och man hejar på varandra hela tiden. Vi tar deras leenden med oss hem, sade Diana och Vladimir med en mun.

Vladimir har lite svårt med sin engelska och var glad att hitta en rysktalande familj. - Jag har lärt mig mycket om Sverige, säger han entusiastiskt.

-Tänk vad fantastiskt att se att föräldrarna kan ägna sig helt åt barnen. Och svenska pappor umgås så fint med sina barn!

Själv fick han också tillfälle att umgås med sina barn och spelade tennis tillsammans med sonen Viktor för första gången! Viktor spelade fotboll både med barnen och de vuxna och blev mycket uppskattad. Han visade sig också vara en mästare på att baka challe bröd och lyckades fläta många flätor av degen. Pappa visade stolt upp foton från challebaket. Viktor fick åka båt för första gången och till och med köra motorbåten! Vilken upplevelse!

Och maten - den fick högsta betyg av barnen. Man fick ofta välja mat från buffé- jättelyxigt!

Dottern Nadia uppskattade sporttävlingarna på Macca-biaden och var med på alla tävlingar. Och självklart också på discot!

Mamma Diana var en flitig gäst i konsthantverket där hon tillverkade fantasifulla väskor i blandade material såsom textil, paljetter och spets. Hennes väskor var jättesnygga och blev väldigt populära.

På henne gjorde Havdalan det starkaste intrycket. Det var vackert och rörande. Som före detta lärare på Chabbads skola känner hon väl till de judiska högtiderna. Men det fanns ändå nya sånger att lära sig, och Benji Gerber hjälpte

Familjerna var imponerade av den vackra synagogan och det stämningsfulla Sabbatsfirandet.

till med att skriva ner nya texter.

Nu väntar vardagen hemma för familjen.

Mamma Diana har tre år kvar på sina studier för att få lärarexamen. Arbetet hos Chabbad har hon inte kvar. Nu vill hon bli behörig lärare så hon kan få ett tryggt jobb med staten som arbetsgivare. Studieavgiften är dyr och hon måste jobba samtidigt. Liksom äldsta dottern Anna som är 18 och ska börja studera på universitetet.

Pappa Vladimir arbetar deltid på ett varuhus, men det är en otrygg anställning och han har haft svårt att hitta ett nytt heltidsjobb efter krisen.

Familjen lever ett judiskt liv i Riga och kan snart se fram emot sonen Viktors bar mitsva. Då är det bra att ha fått lite ny judisk inspiration, och nya judiska sånger från Glämsta familjevecka.

Viktor visar stolt upp sina challebröd. Här tillsammans med mamma och lillasyster.

Två Rigafamiljer på Glämsta-besök

Text **Ulla Terling**

Foto **B.Sederowsky och V.Kirman**

Innan familjerna Kuklja och Kirman från Riga flög hem efter en solig och varm julivecka på Glämsta fick jag en pratstund med familjen Kuklja: mamma Larissa(40), pappa Alexander (43), Eliza (18) och Alisa (10). Pappa Alexander är sjukskriven sedan fyra år tillbaka för hjärninflammation (encefalit) med en pension på 74 lats i månaden(ca 950 SEK) men är en kämpe och försöker, när hans hälsa tillåter, tjäna lite extra till familjen. Han får viss rehabilitering, som dock kostar mycket. Larissa arbetar som ingenjör/programmerare för en bostadsorganisation i Riga och har en lön på 300 lats (ca 4000 SEK) i månaden.

Familjens vecka på Glämsta beskrev Alexander som "ett litet svenskt-judiskt paradiset". För första gången på fyra år har han orkat spela bordtennis och överhuvudtaget har han mått väldigt bra på Glämsta. Tillsammans med andra har han varit ute och fiskat med nät och familjen har tagit långpromenader tvärsöver ön. Badat har familjen inte gjort, vattnet var för kallt! Tillsammans med yngsta dottern Alisa deltog han i hobbytimmarna och "designade" väskor och halsband, som Alisa stolt visade upp. Bland deltagarna fanns personer från Sverige och Danmark, vars familjer ursprungligen kommit från Lettland, som kunde lite ryska. Sabbatsfirandet med god mat och sabbatssånger uppskattades mycket - speciellt barnens sjungande av Birkat hamazon (bordsbön) imponerade. Larissa och Eliza visade foton de tagit och talade varmt om det vackra landskapet.

Alldeles särskilt ville familjen framhålla hur vänliga alla varit! Alla hälsade på dem, frågade hur de mädde, var hjälpsamma och ställde alltid upp med ett leende - något de inte är bortskämda med hemifrån, sa de.

Familjens hemspråk är ryska men lyckligtvis talar äldsta dottern Eliza mycket god engelska - dessutom talar hon tyska och japanska. Larissa talar också lite engelska, Alexander förstår en del och Alisa kan några ord, men familjen lät Eliza tolka mellan engelska och ryska när vi hade vårt samtal. Alla i familjen är födda i Lettland. Larissas mormor kom från Ryssland, Alexanders föräldrar är födda i (sovjetiska) Lettland. Största delen av Alexanders släkt blev under andra världskriget mördad i Rumbulaskogen utanför Riga.

Eliza går i Rigas klassiska gymnasium och Alisa i en förberedande gymnasieklass. Undervisningsspråket är ryska men många böcker är på lettiska. Eliza studerar engelska, tyska, latin och japanska. Hon har varit på flera judiska lä-

ger i Lettland och även varit på två sommarläger i Israel, rest runt i landet, besökt beduinläger, talat med soldater och diskuterat militärlivet med kvinnliga soldater. Alisa har i två år deltagit i judisk undervisning med religionskunskap och högtidsfirande, sång, dans och teater. Två gånger om året har hon de senaste tre åren varit på judiska vår- och sommarläger i Lettland och Litauen. Familjen går i synagogan på Rosh Hashana och Jom Kipur men eftersom de bor utanför Riga kan de inte gå regelbundet. Från församlingen får de matsepaket till Pesach och blir inbjudna till Sedermåltiden.

Familjernas besök avslutades med två dagar i Stockholm. Vi var några från Östersjöjudiskt Forum som träffade dem måndagen den 22 juli, på tisdagen besökte de bl a Tom Tits i Södertälje och på kvällen flög två glada och nöjda familjer hem till Riga. Familjernas Glämstavecka var mycket lyckad - och man får väl tacka de högre makterna för det ovanligt fina sommarvädret!

Förväntansfulla familjer inför Stockholmsbesöket efter en lyckad vecka på Glämsta.

Nadja i gipsmask. Att göra gipsmasker är en kär tradition på Konsthantverket.

Besöket vid Raoul Wallenbergs torg var en självklar del av Stockholmsvistelsen.

Här njuter man för fullt av Glämstamaten som var mycket uppskattad av både vuxna och barn.

Ett varmt tack till Rodef Chessed, Clas Groschinskys minnesfond, Eduard och Sophie Heckschers stiftelse, Gertrud och Ivar Philipsons stiftelse, Carl Erik Levins stiftelse och Warburg donationsfond som under en rad av år har bidragit till att möjliggöra vårt Glämsta-projekt och ge ökad judisk kunskap samt knyta vänskapsband över gränserna.

Judiska skolan i Vilnius vill expandera

Text och foto **Barbro Sollbe**

Jag är en lycklig man, förklarar Misha Jakobas, rektor för Sholom Aleichem-skolan, den judiska skolan i Vilnius.

– Det var min dröm att bli rektor för en skola som denna. Och jag älskar barnen här.

Han föddes i en liten shtetl, en by med en stor andel judisk befolkning, studerade matematik och blev mattelärare. 1989 blev han biträdande rektor och ett par år senare rektor i denna skola, som legat på nuvarande plats – i en sovjetbyggd förort 20 minuters bilväg från centrum i Litauens huvudstad – i 18 år.

Barnen kan numera gå där under hela sin skoltid, från 7 till 19 års ålder. Men skolvägen är lång för en del.

– De kommer med buss eller skjutsas av sina föräldrar, förklarar Misha. – Vi hade en egen skolbuss förr, men den har vi inte längre råd med.

Totalt har skolan drygt 300 elever och 35 lärare. Den är högrankad i hela landet för goda resultat, och alkohol- och drogproblem är okända här. Litauiska är huvudspråket, men många barn har ryska som hemspråk, så det är stor betoning även på detta, plus engelska och hebreiska.

– Det finns inget utrymme för jiddisch också, säger Misha med beklagande. – Vi kan inte lägga på barnen fler lektionstimmar och ett femte språk.

Skolan är statlig och undervisningen är avgiftsfri. Däremot betalar föräldrarna en liten summa för skolmaten. Inte alla familjer har råd med den, så staten står för 33 elevers

skolmat och judiska församlingen för ytterligare tre. Alla serveras lunch, och barnen i de fyra lägsta klasserna får dessutom frukost i skolan.

Det var 1995 som vårt forum kunde medverka till att utrangerade skolmöbler från Södra Latin skickades till Mishas skola i stället för att hamna på soptippen. Vid denna tid samlade vi också in kläder, handikapphjälpmedel m m som tacksamt togs emot av de judiska församlingarna i Baltikum. Den epoken är förbi. Allt finns att köpa på närmare håll, och barnen i Vilnius judiska skola har modernare skolbänkar nu och skriver på datorer.

– I höst vill 45 barn börja här, berättar Misha, men vi kan bara ta emot 25. Skolan är för liten för ytterligare en första klass.

Han har fått ett erbjudande om en större skolbyggnad, belägen i ett högstatusområde intill den flod som ringlar genom stadsmitten. Den är mycket vacker på de ritningar han visar upp. Men den är sliten och i mycket dåligt skick.

– Den kostar 12 miljoner litas att reparera, och vi har inga pengar.

För att bli kronor ska siffran multipliceras med 2,5. Det betyder 30 miljoner kronor.

– Utan skolan, konstaterar rektor Jakobas, har vi ingen judisk församling...

Framtidsplanerna för eleverna Lior, Aleksandra och Efim handlar om fortsatt studier men också både om jobb och om ideellt arbete inom församlingen.

Glämstakillen från Kaunas har skägg och elva anställda

Text och foto **Barbro Sollbe**

Ari Zhak (Arijus Zakas) har kvar en t-shirt från Glämsta i Stockholms skärgård. Han minns att han diskade i lägerköket och köpte godis när tillfälle gavs. Han minns duktiga och engagerade lägerledare, och han minns övernattningen på en båt – vandrarhemmet af Chapman i Stockholm – tillsammans med en jämnårig svensk pojke.

Det började år 2000 med ett brev till bulletinen från en skolpojke i staden Kaunas. Han skrev, på engelska, att han snart skulle fylla 14 år, var intresserad av judiska läger, sport, musik och datorer, att han var basketdomare, samlade frimärken och sökte brevvänner. Två somrar i rad var han bland de litauiska tonåringar som bjöds till Glämsta av vårt forum. De svenska lägerledarna gav gruppen överbetyg: "trevliga och duktiga, mindre bortskämda än svenska barn, klagade aldrig, visade respekt för ledarna och vågade ställa frågor."

Sen blev Ari bulletinens knatterporter. Med text och bilder rapporterade han om ett bombhot mot synagogan i Kaunas och om sina gymnasiestudier. Han fortsatte att bidra med artiklar, men kontakten bröts. Han behövde en operation som inte kunde göras i Litauen. Den blev till slut utförd i Israel, med lyckat resultat.

Det är på våren 2013 som jag möter Ari igen. Pojken är nu 27 år, talför och trygg, just hemkommen från USA. Han har fått skägg, universitetsexamen, flickvän och lägenhet, och han kör mig i sin bil från Vilnius till Kaunas. Han kallas director of a social marketing agency (det handlar om sociala nätverk som Facebook, och riktigt vad han sysslar med är jag för gammal för att förstå) och har elva anställda.

Det blev som vi hade tänkt en gång, när vi valde att till Glämsta bjuda baltiska ungdomar som kunde väntas bli framtida judiska ledare. Ari jobbade sedan flera somrar på läger i Baltikum och avancerade till lägerledare. Han är styrelseledamot både i Vilnius judiska församling och i Litauens judiska församling. Det var väldigt glädjande att få den bekräftelsen.

Ari med pappa Gerzas Zakas som är ordförande i Kaunas judiska församling och fotbollsdomare på internationell nivå.

Liten men aktiv församling i Kaunas

Text och foto **Barbro Sollbe**

Kaunas, ca sex mil väster om Vilnius, är en vacker centraleuropeisk stad med breda, bilfria och kilometerlånga avenyer, kantade av dubbla träd-rader. Dess judiska församling – ca 350 familjer, varav hälften aktiva – minskar inte. Emigrationen har praktiskt taget avstannat, och nya kaunasbor ansluter sig, sedan de börjat intressera sig för sin judiska bakgrund.

Församlingens lokal sedan några år är anspråkslös, några små rum i en byggnad hopbyggd med en rysklitauisk skola. Rektorn där, vars mor är medlem av församlingen, är mycket tillmötesgående.

Och Ieva Chernevichiute arbetar ideellt som stöd för ordföranden Gerzas Zakas.

Som ung var Gerzas en lovande fotbollsspelare. Han blev fotbollsdomare och ville, vid mogen ålder, vara det på internationell nivå. Då måste han börja plugga (fotbolls) engelska och klarade provet. Men vid mitt besök har han tagit Ieva med som tolkhjälp.

– Vi arrangerar varma hus, det vill säga möten för ensamma gamla i någons bostad, med lite mat. Vi kan, med hjälp från Vilnius, vid behov erbjuda hemtjänst inte bara till gamla, utan även till barnfamiljer och arbetslösa. Ibland samlas vi i kaféer, och för större möten får vi gratis låna skolans aula. Och i den äldsta delen av staden finns en lokal som får användas av barn från olika minoriteter – till exempel ryska, armeniska och judiska – för söndagsskola, förklarar Gerzas.

– Helst skulle vi vilja ha en permanent träffpunkt för gamla och svaga, men vi har inte råd med den buss som skulle behövas för att köra dem dit och hem.

Vid högtider som purim får medlemmar, som är bundna till sin bostad, besök och presenter. Pesach firas med en stor fest för 200-250 personer.

–I hela landet är det bara vi som hedrar ickejudar som hjälpte judar undan nazisterna med en årlig middag. Men nu handlar det vanligen om deras barn eller barnbarn...

Man håller också minnet vid liv av det tillfälle 1944, när 200 judiska barn i Kaunas rycktes från sina familjer och dödades; ingen vet var. Även segerdagen efter andra världsk-

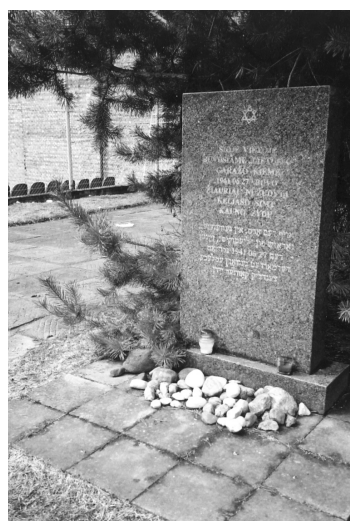
riget uppmärksammas också. I övriga Europa sker detta 8 maj, i Litauen en dag senare.

Ievas familj på morssidan kommer från en liten stad i grannskapet, Vilkavishkis. Hennes morfar var tysk, mormor var judinna – med en far som motsatte sig äktenskapet. Men de gifte sig, och morfar räddade mormor.

– De hade redan en son då. Hon stannade i bostaden, när hon skulle skickas till gettot. Och barnet togs aldrig ut på tre år.

Hennes mormors syster överlevde sin gettovistelse och undervisar nu i jiddisch.

– Fast hon vill göra det mitt på dagen, säger Ieva, och då är det inte så många som kan komma ifrån. Det blir mest pensionärer.

Minnesstenen över den första pogromen i Kaunas står på platsen för ett tidigare garage – och strax intill den fotbollsplan där Gerzas brukar var domare.

Vart är Litauen på väg?

Text och foto **Barbro Sollbe**

Den 1 juli i år får Litauen, som första postsovetiska land, ordförandeskapet i EU, och landets ekonomi är en av de snabbast växande i Europa. Dock är det fortfarande ett av Europas fattigare länder...

Det finns en dynamik i detta som bl a följs från Sveriges ambassad i huvudstaden Vilnius. Ställföreträdande chefen, förste ambassadsekreterare Pascal Restel, konstaterar att produktiviteten ökat efter krisåren 2008-2009 och att den då pågående (och tuffa) "interna devalveringen" innebar minskade löner men också lägre hyror.

– Under de senaste fem åren har det blivit dyrare att leva för litauerna, men exporten har växt, förklarar han. – Regeringen har nu höjt minimilönen lite, från 850 till 1 000 litas. Men inflationstrycket späs på, om kurvan går uppåt.

10 litas är ungefär 25 kronor. En månadslön på 1 000 litas, 2 500 kronor, kan verka blygsam, men pensionerna når inte upp till denna nivå. Det finns skäl till att vårt forum

fokuserar sitt stöd på de allra äldsta.

Liksom i Lettland vill regeringen låta införa euron, i Litauens fall tidigast 2015. Fast landets opinion är rätt negativ.

– Det är en signal utåt om vilja till ekonomisk återhållsamhet. Landet blev självständigt sent men har varit snabbt att omfamna internationalisering. Litauen är medlem i EU och Nato och integrerat i andra multinationella aktiviteter.

Och arbetslösheten?

– Den är lite högre än i Sverige, drygt 12 procent, och 25 procent för ungdomar. Den tilltog under krisåren. Men i dag ökar i alla fall inte långtidsarbetslösheten. Efter EU-medlemskapet 2004 tog utvandringen fart och kulminerade 2008-2009. Man sökte jobb i Irland, som då fortfarande gick bra, i England och i Norge. Fortfarande är det fler som utvandrar än som kommer tillbaka efter arbetsperioder utomlands. Skillnaden har dock minskat.

Texten fortsätter på nästa sida.

Fortsättning från föregående sida.

Litauen är ett jordbruksland, och 2012 var, med EU-stödet, ett bra år för lantbruket. 2013 väntas gå minst lika bra. Men den minskande andelen skattebetalande befolkning är ett problem som kommer att bli större.

Handeln mellan Litauen till Sverige ligger inte på toppnivå. Litauen säljer trä, kemiska produkter och textilier till oss; inte minst de vackra linnekläder vi kan köpa i Sverige har sitt ursprung här. Sverige exporterar verkstadsprodukter och elektronik.

– Fler kommunikationskanaler behövs, framhåller Pascal. – Att det nu har öppnats en direkt flyglinje Stockholm-Vilnius är positivt, även för turismen.

SAS drog in sin direktlinje för en del år sedan, och res tiden – med byte och väntetid i Riga – förlängdes. Nu är man på spåret igen. Och turismen från Sverige är en potential som väntar på att utvecklas. Norges direkta flygförbindelser hit har resulterat i avsevärt fler norska än svenska turister.

Faktiskt är Sverige den största utländska investeraren i Litauen. Det gäller framför allt bank- och telekommunikationssektorn, men också H&M och livsmedelkedjan Rimi, som ägs av Ica. Och att Ikea ska öppna ett varuhus intill Vilnius flygplats betyder mycket för sverige bilden.

Det är den som ambassaden har till uppgift att främja. Det utåtriktade arbetet är det som uppmärksammas i

Pascal Restel, född i Tyskland och uppvuxen i Sverige, började på UD 2006 och hade sin första utlandspostering i Damaskus. Efter fyra år där kom han till Vilnius.

Den svenska ambassaden ligger vid Vilnius breda högstatusgata, Didzioji, mellan en rysk ortodox kyrka, tillägnad ärkeängeln Mikael, och Nordeas bankhus. Fastigheten, belagd sedan 1500-talet och med medeltida valv i de inre delarna, har varit utsatt för både förfall och hårdhänta ombyggnader. Den var en ruin, när den köptes och rustades av svenska staten.

pressen – deltagande i seminarier, affärsprojekt, kulturfestivaler... I samarbete med Forum för levande historia i Stockholm planeras ett projekt mot mobbning i litauiska skolor, med övningar och seminarier för svenska och litauiska lärare, allt med målet att motverka mobbning och öka toleransen för olikhet. Ett annat projekt, Swedish Business Awards, har handlat om att belöna unga litauer för entreprenörskap och innovationer.

Ett minnesprojekt med föreläsningar och utställning drevs 2012 för att hedra Raoul Wallenberg. Partners var denna gång Ungerns och Israels ambassader i Vilnius och judiska församlingen via dess museum som kallas Toleranscentrum.

– Och en workshop i samverkan med Svenska institutet, om människohandel och prostitution, ingick i ett erfarenhetsutbyte som i förlängningen ledde till att några kriminella litauer kunde sättas dit.

Vart tar "mina" 100-lappar vägen?

Text **Tommy Bab** Foto **Rut Milcher**

I början av 70-talet var jag en av många som var engagerade för de s.k. "refusniks" i dåvarande Sovjetunionen. Besök på plats med material grundlade ett intresse för att hjälpa judar i öst som på olika sätt hade och har det svårt. Så småningom förändrades situationen i Sovjet och mitt engagemang kom så småningom att ändras till att stödja det som idag heter Östersjödjudiskt Forum – mitt stöd bestod i att av och till skicka in en hundralapp eller två till de olika hjälpprojekt som var akuta. Det kändes som att ett bidrag gjorde skillnad för dem som behövde hjälp, vilket kändes bra också för mig.

Sedan ett par månader är jag ny styrelsemedlem i Östersjödjudiskt Forum och i slutet av augusti hade jag möjlighet att besöka Rigas Judiska församling och företrädare för American Jewish Joint Distribution Committee (Joint till vardags) som är våra samverkanspartners på plats.

Jag och mina medresenärer träffade människor som kom i direkt åtnjutande av vårt Forums hjälpinsatser. Det skedde i deras hemmamiljö och på Judiska Församlingen. Många är fortfarande i behov av direkt stöd för att kunna äta sig mätta varje dag, få det varmt inomhus, ha råd med sina mediciner och för att bara kunna träffas i en judisk miljö och känna samhörighet – det sista inte minst viktigt för en bra livskvalitet. Det senare såg vi otaliga exempel på

– det var en fantastisk känsla.

Att direkt kunna se att "mina" hundralappar omsätts i vedsäckar för vintern och möjligheter för "barn i nöd" till en bättre tillvaro bekräftade det jag aldrig tvivlat på – en 100-lapp kan göra skillnad.

Vad gäller programmen för barn och ungdomar med stora behov handlar det inte bara om att understödja ett passivt mottagande, tvärtom, det handlar om att ge förutsättningar för att framöver hjälpa sig själv. Jag blev särskilt imponerad av den uppmuntran som ges ungdomarna att klara skolstudierna bra och studera vidare. Utbildning ger möjligheter till (bättre) jobb som ger inkomster att försörja sig och bli av med beroendet. Man får bl.a. lära sig hur man agerar när man söker arbete och tips och råd om hur man skaffar sig de olika kunskaper som behövs för en yrkeskarriär.

Jag träffade bl.a. två unga flickor, båda tillhörde "children at risk" (barn i nöd) gruppen när de var små. Båda arbetar idag framgångsrikt, en inom det sociala området, den andra med utbildning. Båda är judiskt aktiva och nygifta, en med ett litet barn. Det är den gruppen som är den judiska framtiden i ett Baltikum där nöden för våra fränder förhoppningsvis snart är historia.

Tack vare några specificerade penninggåvor kunde familjen Novikov som vi skrev om i Bulletin nr 3/2013 spendera en vecka tillsammans på kurort där den äldsta flickan fick behandling för sin astma. Pengarna räckte till skolböcker och ritböcker till barnen.

Utan skolorna försvinner identiteten

Text **Gintare Kumpikaite och Jacob Haendler** Foto **Barbro Sollbe**

Kaunas, Litauens näst största stad, var en gång i tiden känd för sin rika judiska kultur och är en av städerna med den äldsta och mest anrika judiska historien i norra Europa. Men på senare tid har assimileringen tilltagit kraftigt och det judiska livet förtvinar för var dag.

Innan andra världskriget sprudlade Litauen av judiskt liv. En enda stad kunde ha mer än 100 synagogor, flertalet jeshivas (religiös skola) och vanliga skolor med judisk profil likt Hillelskolan i Stockholm. Ett bra exempel är huvudstaden Vilnius, som i sina glansdagar var Europas centrum för jiddischkultur. Det är också den staden där jeshiva-konceptet en gång utvecklades. I folkmun kallades Vilnius Norra Jerusalem.

Bara en synagoga

Efter kriget var allt som bortblåst. Av de över 100 aktiva synagogorna fanns bara en kvar, men inte en enda jeshiva eller judisk skola. Litauen har fortfarande en judisk befolkning, men landet är ett typexempel på hur frånvaron av kulturella och religiösa institutioner kan bidra till att en stor del av ett folks rika kultur och historia kan gå förlorad på kort tid.

I Vilnius kan stadens judar dock skymta en förändring. Sedan cirka 20 år tillbaka finns en grund- och gymnasieskola, Sholom Aleichem-skolan, där judiska barn och ungdomar har tillgång till vanlig utbildning i enlighet med Litauisk skolplikt, fast med en judisk profil. På så sätt har kommunikationen och gemenskapen mellan judiska ungdomar och familjer förbättras avsevärt i staden. Skolans håller hög kvalitet jämfört med andra skolor och kring den sker nu många aktiviteter som rör det judiska. De judiska

invånarna börjar sakta våga drömma om en framtid.

Läget sämst i Kaunas

I Kaunas däremot har spiralen fortsatt neråt. Många ungdomar söker sina rötter och en plats för att lära sig mer om sin religion och sitt ursprung utan att finna något. I familjerna måste man till shabbatmiddagen sitta med hemvirkade challedukar och kippot, eftersom dessa är omöjliga att köpa i Kaunas. När dessa ungdomar växer upp utan kunskap om sitt arv, har de heller inget att föra vidare till nästa generation. På så sätt bidrar bristen på judiskt utbildningsväsende i Litauens näst största stad till en kraftfull assimilation och att en tidigare så stark minoritet spärlost försvinner

Rektor för Sholom Aleichem-skolan Misha Jakobas med en av sina elever.

Östersjödjudisk **BULLETIN**

Ansvarig utgivare
Hans Kraitsik
Östersjödjudiskt Forum
Baltic Jewish Forum
Sweden

Redaktion
Hans Kraitsik
Dina Markovich
John Gradowski
Marianne Prager
Rut Milchner
Ulla Terling

Adress
Östersjödjudiskt Forum
Box 5053
102 42 Stockholm

Telefon
08-664 53 38

Fax
08-664 05 91

E-post
b.j.f@telia.com

Medlemsavgift
200 kr/år

Bankgiro 5036-6822 Plusgiro 85 29 50 - 5

Den ideella föreningen Östersjödjudiskt Forum fokuserar på socialt, medicinskt, materiellt och kulturellt bistånd och stöd till judar i Östersjöregionen (f d Sovjet), ofta i samarbete med svenska och internationella hjälporganisationer. Kulturutbyte och andra former av samverkan är en viktig del av verksamheten. Parallellt med detta bekämpas alla former av antisemitism.

ISSN 1403-5685

Citera oss gärna – men ange källan!

Tryck
Hallvigs Reklam AB

Omslagsbild
Numera är vaccineringen mot influensa ett känt begrepp bland de gamla i Baltikum. Här vaccineras en äldre man i Judiska församlingens lokaler i Tallinn i oktober 2009.
Foto: M.Astanovskaja.